

Якими були стосунки православних і протестантів на українських землях

Чи знали мешканці українських земель про протестантизм? Чи були знайомі з представниками цього напрямку християнства? Якими були стосунки православних і протестантів у Речі Посполитій? Про це далі в сюжеті.

Ми розповідали, що чимало протестантів з'явилося на українських землях ще за життя Лютера. Користуючись тодішнім часом релігійної свободи в Речі Посполитій, тут розвивалися різні християнські течії.

Вікторія Любашенко – доктор філософських наук, професор: «Україна перебувала на перетині двох світів ще за княжих часів. Дуже тісний контакт з Західним світом. період Реформації будучи частиною східноєвропейських держав, Речі Посполитої, угорського князівства, королівства. Україна була відкритою до культурних впливів, відкритою абсолютно, і була інкорпорована в тій державній одиниці, де існувало православне населення. католицьке населення, протестантське».

Анджей Венгерський, хроніст реформаційних рухів, написав унікальну джерело-хроніку «Слов'янська Реформація». Цією працею користувався Михайло Грушевський. На її основі він стверджував, що протестанти вплинули на відродження українського народу.

Вікторія Любашенко – доктор філософських наук, професор: «Спираючись на його хроніку, Михайло Грушевський проводив свою дуже важливу ідею, що протестанти відіграли дуже значну роль у першому національному культурному відродженні. Вони не вели провід, але деякі тексти, які ми вважаємо нашим українським надбанням, або прямо написані протестантами, або під впливом протестантів, або при їхній допомозі».

Михайло Грушевський у своїй книжці “З історії релігійної думки в Україні” описує, що в західній частині України шляхта в той період часто змінювала релігійні вподобання на протестантські.

Віктор Хаустов – пастор Української лютеранської церкви в м. Харкові: «Якщо ми розгорнемо книгу Михайла Грушевського, то побачимо там великі списки місцевості на Західній Україні від Закарпаття до Поділля, включаючи Галичину і Волинь, ми бачимо, що часом шляхта переходила на протестантизм, це було лютеранство, це був кальвінізм».

Подібні процеси відбувались і у північних сусідів. Московський самодержець Іван Грозний дозволяв іноземцям сповідувати протестантизм, зводити молитовні будівлі та проводити зібрання.

Сергій Молчанов – керівник Адвентистської церкви в Східно-Дніпровському регіоні: «Іван Грозный, будучи неглупым стратегом и государственным деятелем, он открыл двери протестантам. При нём протестантам было разрешено проводить богослужения. В 1559 году он издаёт Указ о том, что протестантам не препятствовать в их вероисповедании, открывать всякие возможности».

Та ця свобода не стосувалася православного населення Московського царства. Іноземцям не дозволялося закликати православних змінювати свою віру. І все ж учинки та спосіб життя протестантів привертали увагу.

Сергій Молчанов – керівник Адвентистської церкви в Східно-Дніпровському регіоні: «В то же время было запрещено протестантам вести любую миссионерскую работу среди православных. Но сама жизнь протестантов уже во многом была миссионерской. Многим миссионерам, которые проповедуют Слово, проповедуют жизнь. Во времена Ивана Грозного статистика говорит, что было до 18 тысяч протестантов. Это говорит о том, что они имели влияние. Почему? Их образ жизни, деловая хватка не могла пройти мимо окружающих людей, влияние было».

Досить імовірно, що протестантів тоді знали в усіх регіонах сучасної України. Під час повстання під керівництвом Богдана Хмельницького, скажімо, один з його полковників міг бути протестантом.

Віктор Хаустов – пастор Української лютеранської церкви в м. Харкові: «Ми можемо бути певні, що на цей час ті переселенці з України з Наддніпрянщини, з Західної України, які засновували Харків, так чи інакше, вони стикалися із протестантами на своїй Батьківщині. Хтось бував в Європі, в Німеччині, в інших князівствах і там зустрічався з протестантами. Є такі історичні дані, що під час визвольної війни Богдана Хмельницького був полк Кирила Євангелика, який був протестантом. Ті, хто був під його орудою, також були протестанти. Така ситуація з українськими козаками».

Протестанти та православні на українських теренах мали переважно толерантні стосунки. Також вони об'єднували свої зусилля, щоб відстоювати спільні вольності, вносити зміни в суспільний устрій.

Вікторія Любаченко – доктор філософських наук, професор: «Верхівка магнати православні і протестанти дуже дружили, вони родичалися, між собою не сварилися. Протестантизм в Україні був не конкурентом православної церкви, а попутчиком. Він [Грушевський] робить акцент на тому, які акції були спільними між протестантами і православними, як вони співпрацювали в політичному, відстоюючи свої права, в культурній царині, в суспільній, в соціальних, освітніх проектах, у видавництві».

Віктор Хаустов – пастор Української лютеранської церкви в м. Харкові: «Ми бачимо, що, ані для московитів, ані для козаків протестантизм, євангельська віра не були абсолютно незнайомі. Так чи інакше вони були під впливом протестантизму».

Митрополит Петро Могила прагнув реформувати Київську православну церкву. Він ставив за мету видавати нові богословські тексти.

Вікторія Любащенко – доктор філософських наук, професор: «Найбільш повноцінно ідея реформи Київської церкви мала втілитися в реформах Петра Могилы. БЛІК йшлося про реформи, які мали охопити всі царини тодішнього релігійного життя. Він починав з теоретичних підвалин, з підведення наукового фундаменту під реформи, з видання богословських текстів».

Це мало сенс. Київ став потужним європейським осередком православної культури.

Вікторія Любащенко – доктор філософських наук, професор: «Київ завдяки цій освітній програмі Петра Могилы фактично в XVII столітті став центром європейського православ'я. Завдяки реформам. Вони були і в літургійній царині, і в царині чернечого життя, відновлені соборної діяльності церкви, у поверненні до участі в соборах мирян».

Розвиток церкви не має зупинятися на видавництві богословських праць чи проведенні соціальних ініціатив. Церква повинна розвиватися постійно. Це загальна ідея Реформації.

Сергій Молчанов – керівник Адвентистської церкви в Східно-Дніпровському регіоні: «Я думаю, що біблейський принцип остається тем же, каждая церковь должна критически относиться к самой себе, и регулярно смотреть: а правильно ли она идёт, потому что реформация продолжается. К сожалению, многие протестантские церкви не довели саму идею Реформации до конца».

Вікторія Любащенко – доктор філософських наук, професор: «Стільки століть пройшло, церква давно про це думала, різні обставини їй заважали. Але тепер і православне і вселенське православ'я усвідомлює нагальність [реформ]. У XXI столітті не можна жити, не реформуючись».

**Максим Балаклицький, Оксана Соловйова, Вадим Деревенчук,
Олександр Федоров, "Вісті надії"**